

„Americká povaha“ – specifika a její kořeny

Při setkání s příslušníky jiného národa můžeme obvykle vnímat jisté rysy, kterými se títo lidé od nás liší. Nemusí se nutně jednat o fyzický vzhled. Tato skutečnost bývá často patrná i v odlišných vzorcích chování, vystupování, vlastnostech a temperamentu. S každým národem tak bývá spojován určitý stereotyp – zjednodušující a někdy i sugestivní představa o tom, co je pro něj typické. Nejinak je tomu i v případě obyvatel USA. Článek se věnuje specifikům „americké povahy“, odpovídá na otázku, jaké geografické a historické aspekty napomohly k jejímu utváření. Zamýšlí se nad souvislostmi mezi mentalitou Američanů a vzestupem USA a jejich potenciálními limity.

Specifika „americké povahy“

Obyvatelé Spojených států amerických prošli v minulosti vývojem, který se svým charakterem a prostředím, v němž probíhal, v mnohém liší od moderních evropských národů. Přírodnímu a společenskému prostředí a s nimi spojené historické zkušenosti bývá některými historiky (např. Turner, 1984; Kagan, 2012) přisuzován značný vliv na formování toho, co s notnou dávkou zjednodušení můžeme nazvat národní povahou. Již při setkání s Američany bývá Středoevropan mnohdy překvapen jejich otevřeností a přátelským postojem v situacích, ve kterých bychom se pravděpodobně zachovali jinak. Některé postoje a pravidla chování Američanů nám tak mohou připadat nepřirozené, stejně jako ty naše jim.

Jeden z projevů, kterého si při prvním kontaktu s Američany lze všimnout, bývá široký úsměv, kterým vyjadřují své pozitivní myšlenky. Vzápětí přijde na řadu pozdrav a otázka, jak se nám daří. Tyto projevy srdečnosti bývají v americké společnosti nedílnou součástí komunikace a využívají se k navození pohody a přátelské atmosféry. Pro lidi navyklé evropským poměrům to může být matoucí a mohou se tak na základě krátké konverzace mylně domnívat, že došlo k navázání přátelství. Dalším příkladem odlišnosti je tendence Američanů k omlou-

vání a děkování i v situacích, ke kterým by se našinec postavil chladněji, nebo obecně vyšší sklon k optimismu a víra v řešitelnost problémů.

Doposud byly uvedeny pouze kladné vlastnosti. Z těch méně pozitivních lze zmínit sklon běžných Američanů k materialismu a konzumnímu způsobu života. Vytýkáno jim bývá občasně nerespektování psaných či nepsaných pravidel v cizích státech. Nemívají velkou snahu se na svých zahraničních cestách přizpůsobovat místním zvyklostem. Evropané rádi škodolibě poukazují na slabé a zkresené znalosti Američanů o světě, případně o evropských zemích, ačkoliv se USA v zahraničí velmi aktivně politicky i vojensky angažují. Důvod nemusí nezbytně spočívat ve zdánlivém nezájmu nebo v ignoranci. Američané pohlížejí na svět ze svého úhlu a nesdílejí nám přirozené europocentrické pojetí světa. Jejich školní systém navíc klade větší důraz na funkční a sociální dovednosti, resp. na posilování sebevědomí a individuality jedince, přičemž všeobecné faktografické znalosti nejsou považovány za příliš důležité.

Uváděné příklady je nutné chápat nejen jako projevy zažitého chování Američanů, ale též jako stereotyp, jakým bývají vnímáni druhými, v našem případě lidmi v Evropě či přímo v Česku. Jedná se o pohled

založený na poznacích z odborné literatury a médií, případně na osobních zkušenostech z pobytů v USA. Z důvodu zjednodušení opomíjí vnitřní rozdíly povah spojovaných s příslušníky různých společenských vrstev, ras a etnik, ale též oblastí USA. „Typickým“ Američanem by tak mohl být běloch (jejich podíl bez Hispánců tvořil v roce 2014 62 % populace) střední nebo dělnické třídy.

Příčiny odlišnosti

Jaké jsou kořeny odlišnosti americké povahy a čím byl specifický „americký duch“ formován? Hlavní příčinu lze, jak bylo uvedeno, vidět v rozdílném geografickém prostředí a historickém vývoji. Za jeden z důvodů pozdějšího prosazení se USA a jejich obyvatel ve světě bývá označována potřeba nových osadníků přizpůsobit se životu v neznámých končinách. To se neobešlo bez jisté dávky odvahu, houževnatosti, ale též touhy po pokroku a potřebě rychle se učit novým věcem. V tendenci expandovat a posouvat hranici stále více na západ spatřují mnozí historikové klíčový moment vytvoření zvláštní americké mentality a v návaznosti na to i budoucího velmocenského postavení USA (Turner, 1984; Collins, 2004). Pionýři, jak se říkalo prvním osadníkům neznámých míst na západě, stavěli na půdě, které zde byl dostatek, farmy, nebo se živilo lovem. Při svém postupu, motivovaném individuálním ziskem, se střetávali s domorodými indiány, které považovali za necivilizované divochy. I díky této zkušenosti lze u Američanů dodnes pozorovat určitý pocit, že jejich posláním je bránit a (někdy i silou) prosazovat hodnoty západní křesťanské civilizace, které pokládají za jediné správné a pokrokové.

Jiné aspekty americké povahy, svobodnost a individualismus, pramení ze samotné motivace, se kterou se mnozí přistěhovalci do Ameriky vydávali. Vedle vidiny lepšího života představovala touha po svobodě, ať již náboženské, osobní nebo názorové, prvotní důvod imigrace lidí přicházejících ponejvíce z Evropy. Snad proto je Američanům přisuzována vyšší otevřenost a tolerance vůči menšinám všeho druhu a zároveň poměrně vysoký náboženský tradicionalismus. Přítomnost lidí pocházejících z různých oblastí světa je příčinou, proč je současná americká společnost výrazně multikulturní.

Dlouhé období expanze za západ spojené s osidlováním neznámých a často nebezpečných oblastí mělo podstatný vliv na formování některých rysů dnešní americké společnosti.
Zdroj: <http://plainshumanities.unl.edu>

VÝZKUM A VÝVOJ

Projevem amerického ducha je také víra v rovnost příležitostí. Víra, že každý může jít za svým snem a zbohatnout. K rozvoji tohoto přesvědčení přispěla skutečnost, že v době osidlování fakticky nedošlo k etablování feudálního systému a moci privilegované šlechty, jako tomu bylo v Evropě. Víra v sebe samé dodnes Američanům dodává sebevědomí a přirozeně je nutí spoléhat více na sebe než na stát. Pravděpodobně i proto se na federální (celostátní) úrovni neprosazuje žádná klasicky levicová strana (Collins, 2004). S větší flexibilitou Američanů souvisí i častější změny zaměstnání a bydliště, než je obvyklé například v Evropě (Ihrke, 2014).

Mentalita jako předpoklad růstu

Přes proměny v čase lze specifickou povahu obyvatel USA vnímat jako důležitý předpoklad a motor expanze, se kterou byly USA po většinu své 240leté samostatné existence spjaty. Úspěchy, kterých za tuto dobu dosáhly, ať už v oblasti ekonomiky, kultury, politiky, vojenství nebo vědy, přispěly podstatnou měrou k jejich dominantní pozici ve světě. V posledních letech se však stále častěji hovoří o tom, že jejich postavení dosáhlo zenitu, stagnuje a do budoucna bude, zejména kvůli ekonomickému růstu Číny a dalších oblastí Asie, pozvolna klesat. Nabízí se otázka, do jaké míry bude povaha Američanů nadále výhodou zajišťující konkurenceschopnost a udržení hegemonního postavení USA. Relativně optimistický pohled předkládá například uznávaný americký historik a politolog Robert Kagan (2012), přičemž se odvolává na historickou zkušenost, že všechny krize a dramata, kterými v minulosti USA prošly (boj za nezávislost, válka Severu proti Jihu, obě světové války, studená válka i několikrát hospodářské recese), ve svých důsledcích zemi posílily, a to i díky typické houževnatosti, sebevědomí a víře lidí v úspěch. Zároveň ale nezpochybňuje odhady expertů, že Čína v objemu hrubého domácího produktu předstihne USA do dvaceti let.

► **“American Character” – Its Roots and Common Traits.** This article examines stereotypical American character, the aspects in which it can be observed and what makes it unique, both in a positive and negative sense. It answers the question how is and has this national character been formed. The article emphasizes the influence of the different geographic environment and historical development of the US. It points out relationships between the mentality of Americans, the rise of the USA and its potential limits.

LITERATURA A ZDROJE DAT:

- COLLINS, M. (2004): The American character. *Contemporary Review*, 1657, č. 284. (online na) <http://ic.galegroup.com/ic/ovic/Academic-JournalsDetailsPage/> (15. 12. 2015).
- GORDON, R. J. (2012): Is US economic growth over? Faltering innovation confronts the six headwinds. *National Bureau of Economic Research Working Paper Series 18315*, č. 63. (online na) <http://www.nber.org/papers/w18315.pdf> (15. 12. 2015).
- IHRKE, D. (2014). Reason for Moving: 2012 to 2013. *Current Population Reports*. 574, č. 20. (online na) <https://www.census.gov/prod/2014pubs/p20-574.pdf> (17. 12. 2015).
- KAGAN, R. (2012): Not fade away: Against the myth of American decline. *The New Republic*, 243. (online na) <http://www.brookings.edu/research/opinions/2012/01/17-us-power-kagan> (17. 12. 2015).

Za určité reprezentanty tohoto stereotypu mohou být v mnoha ohledech považováni i oba aktuálně nejvýznamnější kandidáti na amerického prezidenta D. Trump a H. Clintonová.
Zdroj: <http://www.breitbart.com>; <http://nypost.com>

Je však nutné zdůraznit, že pouhé srovnání velikostí ekonomik dvou států nerozhoduje zcela o reálném vlivu v mezinárodní politice. Podstatné jsou v ní i pevné vazby na spojence. Těch mají USA v okolí Číny dostatek (Tchaj-wan, Japonsko, Jižní Korea, Austrálie), čímž mohou nadále efektivně kontrolovat její vliv v regionu. Platí to i v případě omezování růstu vlivu dalšího amerického konkurenta – Ruska. Pro USA tak podle Kavana bude lehčí udržovat své dosavadní pozice na globální mocenské šachovnici než pro jejich konkurenty je překonávat.

Jako pravděpodobnější se na rozdíl od mocenského postavení USA zdá postupná ztráta jejich ekonomické dominance. V této souvislosti někteří ekonomové (Gordon, 2012) upozorňují mj. na vliv určitého zpoždění Američanů v důsledku vysoké životní úrovně. To se podle Gordona projevuje menší touhou po dalším rychlém rozvoji a nižší ambiciózností, než tomu bylo dříve. Limit růstu lze do budoucna také vidět ve vzdělanosti, neboť mladí Američané zaostávají zejména při srovnání studijních výsled-

ků s ambiciózními Asiaty. Rizikový faktor pro vývoj americké ekonomiky představuje i její zadluženost a sklon zdejších lidí žít na dluh.

Závěr

Za typické rysy „americké“ povahy můžeme označit individualismus, sebevědomost, materialismus, touhu po svobodě a pozitivní myšlení. Tyto a mnohé další atributy v minulosti přispěly k dynamickému rozvoji americké společnosti, a tím i k vzestupu USA do pozice světového hegemona. I přes dílčí proměny, ke kterým přirozeně dochází, si americká povaha zachovává potenciál být i nadále předpokladem úspěchu a růstu. Přes tuto skutečnost se USA v příštích letech nevyhnují silící konkurenci zejména Číny a stupňování tlaku na své dosavadní vůdčí postavení ve světě.

*Filip Rozkošný, Aleš Nováček,
PF JČU v Českých Budějovicích
anovacek@pf.jcu.cz*

TURNER, F. J. (1984): *The Significance of the Frontier in American History*. Silver Buckle Press, Madison, 29 s.

APLIKACE DO VÝUKY:

1. V článku se píše o možném ohrožení hegemonie USA ze strany Číny. Zvažte, co je typické pro čínskou mentalitu, a porovnejte předpoklady čínské a americké povahy pro budoucí růst a vývoj těchto dvou států.
2. Uveďte, které pozitivní a negativní vlastnosti považujete za typické pro Čechy. Jsou něčím specifické? Čím mohly být v minulosti formovány? Diskutujte ve třídě o otázce, jak Češi vnímají své sousedy ve střední Evropě a jak mohou naopak tyto národy vnímat nás.